

L'estudi antropològic d'aquestes restes relativament abundants, que requereix bastant de temps, no s'ha efectuat encara; però, per no retardar més la publicació d'aquesta interessant es-

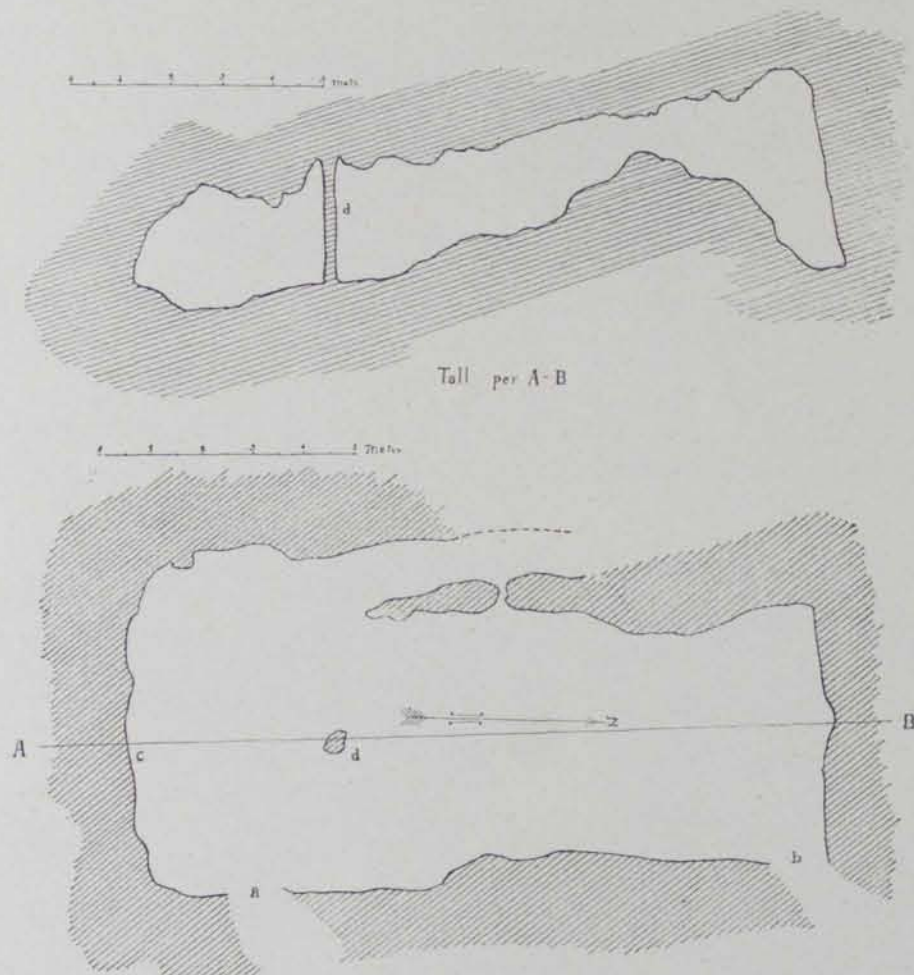

Fig. 104. — Cova de Sant Llorenç (Sitges). Secció i planta

tació, hem preferit fer sols aquestes breus indicacions i en altra ocasió publicar detingudament els restes ossis, sobre els quals s'ha començat ja a treballar. — JOSEP DE C. SERRA-RÀFOLS.

El sepulcre de l'Avenc del Rabassó (Pradell, Baix Priorat)

El poble de Pradell està situat en una fondalada, entre les serres de l'Argentera i les Quimeres. La carretera de Tarragona a Alcolea del Pinar faldeja la darrera d'aquestes serres des del quilòmetre 356 al 358 pel S. i des d'aquell al 351 pel N. Entre els quilòmetres 355 i 356 s'aixeca un turó de calisses triàsiques amb un taulell rocós al cim (681 m. s. m.) conegut amb el nom de *la Pòpia*.

L'avenc del Rabassó, nomenat així per radicar en una propietat de Francesc Cassador (a) Rabassó, del Pradell, està situat a uns tres cents metres a ponent de la Pòpia, quasi al cim d'un altre turonet que s'aixeca junt al repeu del primer.

Prop del quilòmetre 355, a uns dos quilòmetres del Pradell, en un entrant de la carretera, on hi ha una font i un abeurador, es troba un senderó que puja suaument per entre bancals de conreu. Seguint aquest senderó, al cap d'uns quinze minuts, s'arriba al tossalet de l'avenc.

Fou explorat parcialment per nosaltres l'any 1917 en companyia del seu propietari i de l'excursionista reusenc Joan Ferrater qui l'explorà novament més tard i el descriu sota el nom d'avenc de la Pòpia en el seu recull *Espeleologia de les comarques tarragonines* (Reus, 1918). Sota el punt de vista arqueològic, aquelles exploracions no donaren cap resultat positiu. Durant l'estiu de l'any passat (1926) fou visitat altra vegada per nosaltres amb Manuel Mata, de Reus, i fou el resultat d'aquesta nova exploració el descobriment d'un enterrament prehistòric.

L'entrada de l'avenc és un trau d'un metre d'alçada i un i mig d'amplada, orientat al SO. Segueix una rampa suau que davalla fins a sis metres i s'eixampla al final, amb una alçada de cinc metres. Al fons i a mà dreta, en direcció E. NE., ve un pas estret que al cap de quatre o cinc metres tomba al N. NE. i segueix en aquesta direcció en una llargada de deu metres; la paret de la dreta és llisa mentre que l'oposada està constituïda per amuntegaments pedregosos que donen lloc a forats que estableixen comunicació amb altres departaments de la cavitat. Al capdevall de la rampa de l'entrada, a mà esquerra, s'obra un altre pas d'uns dos metres d'amplada que permet entrar a una cambreta en el sòl de la qual s'obre el primer pou de l'avenc en pendent molt forta vers el SW. La descripció dels pous de l'avenc la fa Joan Ferrater minuciosament; assigna a la cavitat un desnivell de 60 metres i una longitud de 200 metres, explorada per ell, que no deu ésser la total si és certa la creència popular que l'aigua que brolla a nivell de la carretera prové d'un riu soterrani que passa pel fons de l'avenc, motiu pel qual reb aquell doll el nom de *font de l'Avenc*. Salvant l'obertura d'aquest i seguint per la part superior hom penetra a una cambra de cinc a sis metres en quadre i dos d'alçada màxima. Aquesta cambra és fosca, però gràcies a l'especial configuració de la cavitat, arriba fins al seu angle N., a disset metres de l'entrada, una mica de llum exterior. Les parets són en alguns punts humides i cobertes de concrecions; la de la dreta comunica per diversos forats amb el corredor N. NE. esmentat abans; el sòl està cobert de blocs i pedres de totes dimensions. El resultat de l'excavació d'aquesta cambra fou la troballa del sepulcre.

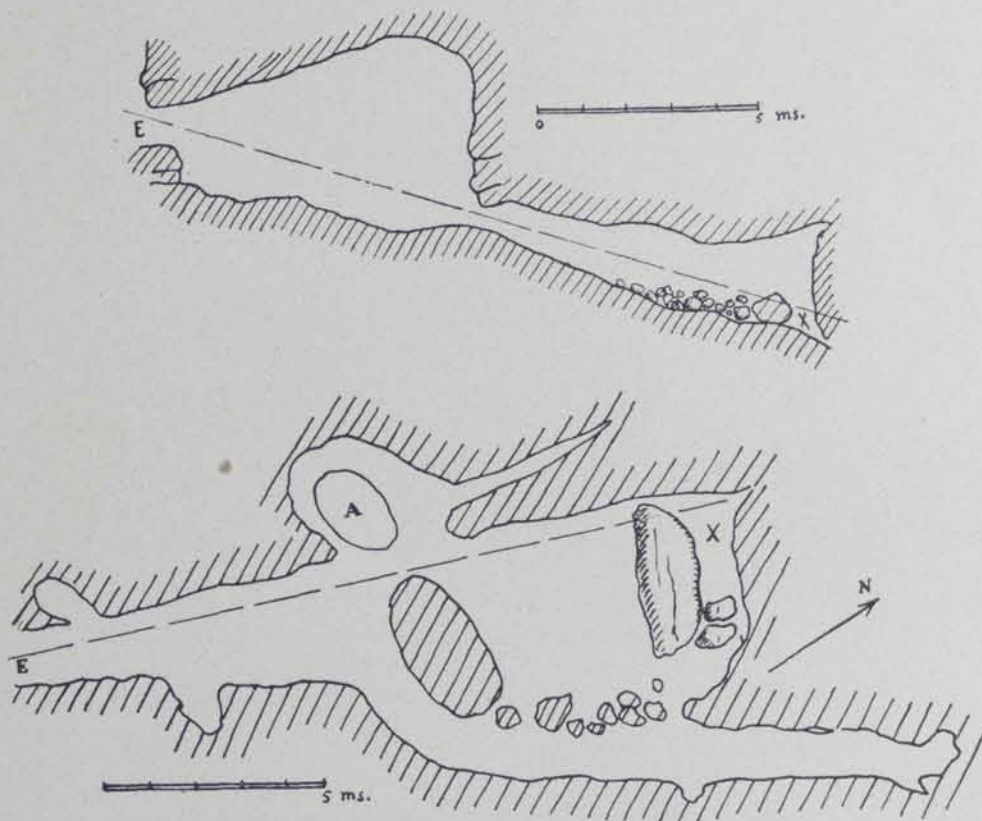

Fig. 105. — Secció i planta de l'avenc del Rabassó

Es tracta d'una fossa natural, constituïda per l'angle que formen les parets del recó N. de l'estància i dos blocs calissos informes que limiten amb aquelles parets un espai quadrangular. L'amplada de la fossa amida un metre a la part superior i menys al fons; la llargada és d'uns 1'80 metres i la profunditat d'un metre com a terme mig. Estava plena de terra i pedres, sense cap classe de coberta. El material sortí en desordre complet; els ossos humans quasi triturats.

Aparegueren eines de sílex, grans de cal·laïta i fragments d'ossos treballats. La ceràmica hi mancava en absolut.

De sílex, una fulla de 85 mms. de llargada, ben tallada, sense retocs en un costat i amb lleugers retocs en l'altre, un xic corvada, de secció trapezoïdal. El seu color és blanc amb clapes translúcides de color marró. Dues fulles de sílex blanc opac, sense cap retoc, de secció triangular, de 45 mms. de llargada. Altres dues més petites i més irregulars, i el fragment d'una altra de semblant.

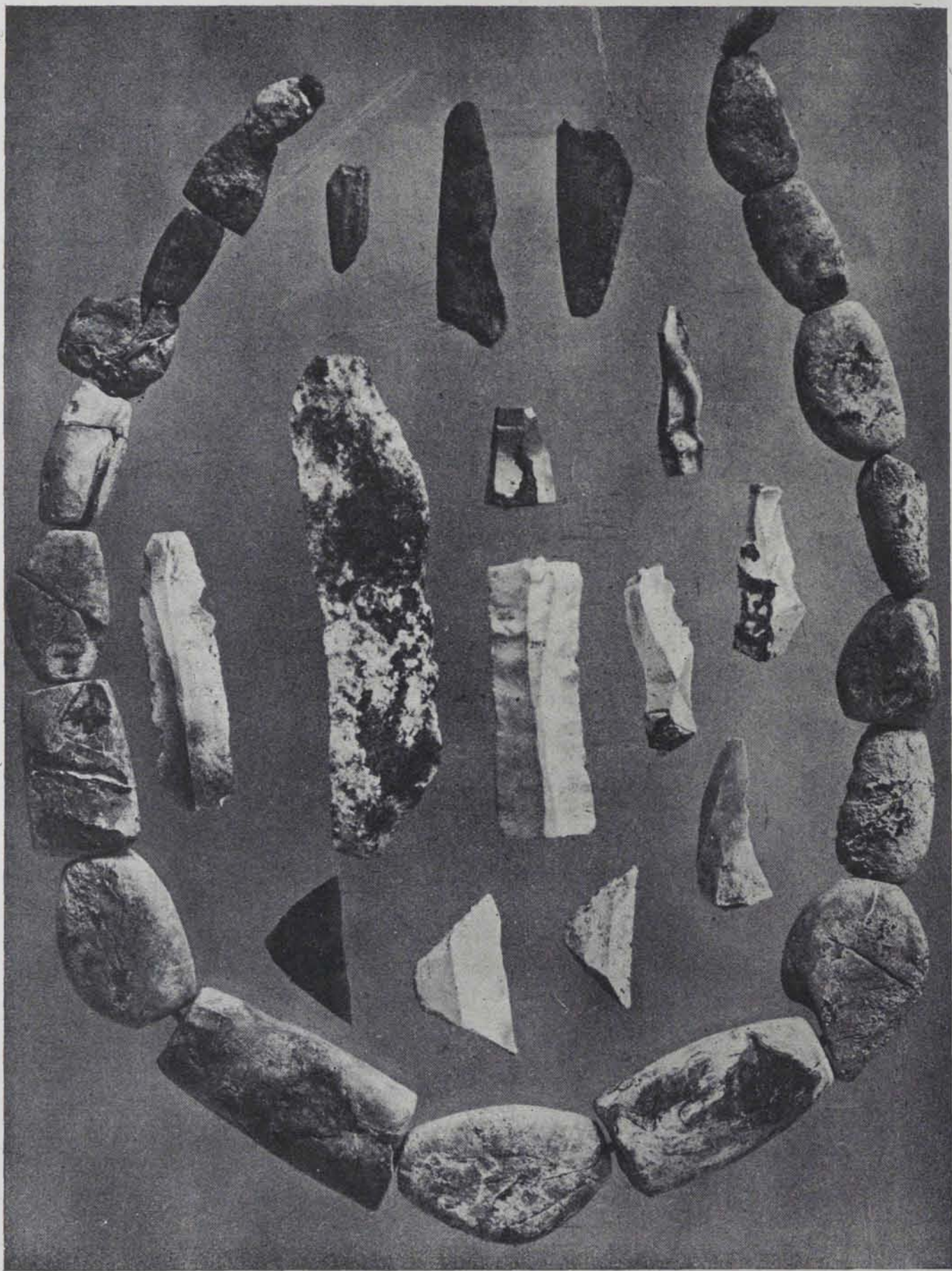

Fig. 106. — Material del sepulcre eneolític de l'avenc del Rabassó (1/1)

Dues petites puntes de sílex blanc translúcid, amb les vores tallants i la secció triangular. Tres microlits geomètrics: un de trapezoidal, blanc, que presenta un costat sense retocs i els altres finament retocats, la secció és gairebé triangular; un altre del mateix color, amb petites clapes rogenques, secció triangular i forma com l'anterior, amb els costats de la fulla sense retocs i els de secció finament retocats; el tercer és de color marró, translúcid, de contorn triangular i secció com l'anterior, amb els mateixos retocs. Les mides d'aquests microlits, pel costat més llarg, són 28, 24 i 25 mms. respectivament.

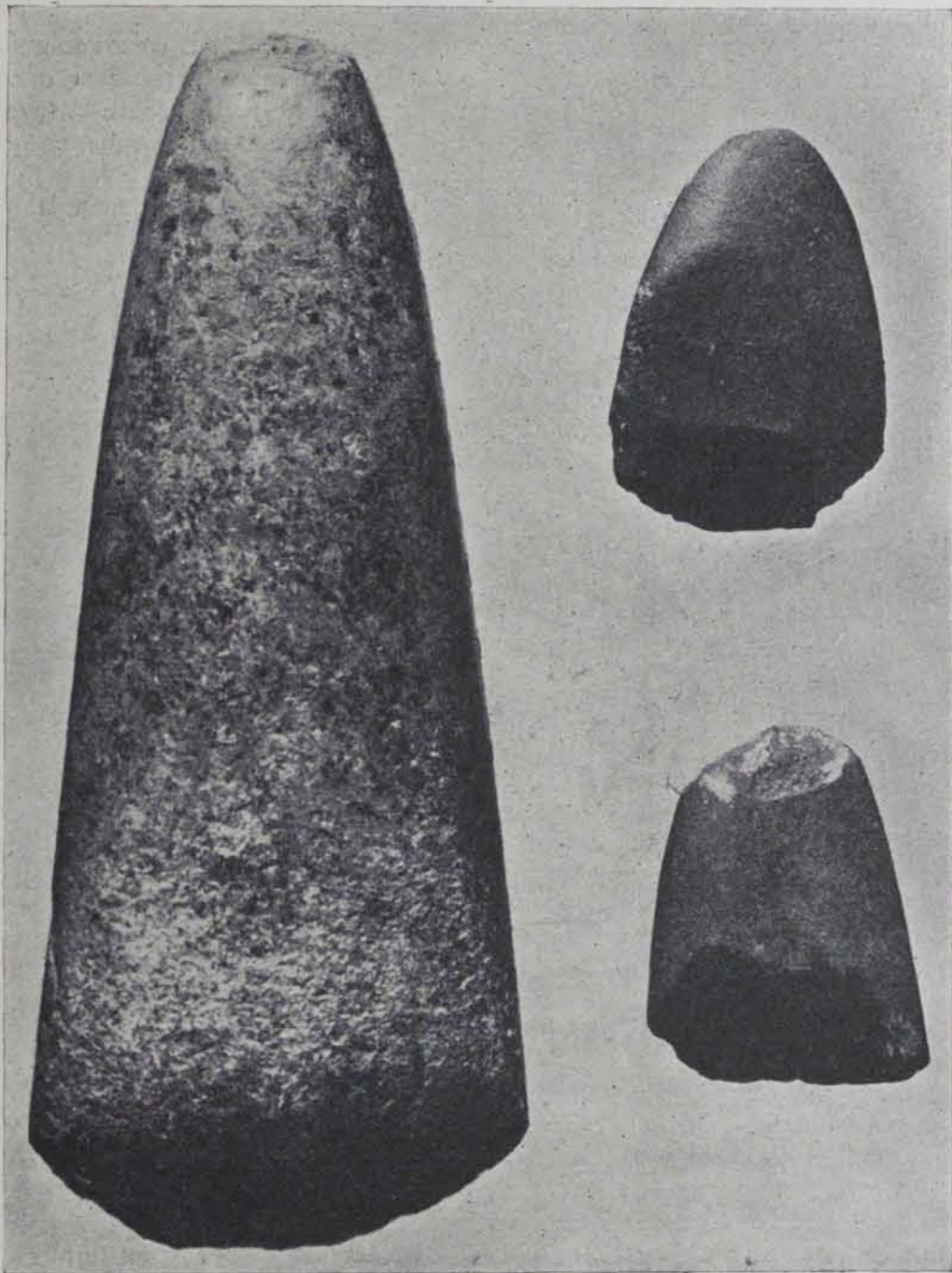

Fig. 107. — Destrals trobades a les proximitats de l'avenc del Rabassó (1/1)

Garbellant la runa recollírem fins a divuit grans de collar de pedra verdosa (cal·laïta), dos d'ells fragmentats però reconstruïts gràcies a haver trobat tots els fragments. Llurs forma i mida són variables. Els uns són quasi cilíndrics, un xic més estrets dels extrems; els altres són aplanats i de contorn aproximadament ovalat. L'haver-ne trobat nou de cada mena fa creure que anaven alternats. El gra cilíndric més voluminós amida 45 mms. de llargada, 20 mms. de diàmetre

al mig i 15 i 17 mms. a les bases; el més gros dels ovalats amida 35 mms. de llargada, 23 mil·límetres d'amplada, 12 mms. de gruix i 10 mms. als extrems. Els grans més petits tenen una longitud de 12 a 15 mms. El color és un bell verd clar que puja de to quan es mulla la pedra. Alguns grans presenten vetes i clapes blanques i petits clivells negrosos. La perforació és en tots els grans rectilínia, exceptuant la del més gros dels ovalats que forma un angle molt obert el qual demostra que la perforació fou començada per ambdós extrems. El diàmetre d'aquesta és d'uns 3 a 4 mms. Una vegada reconstruït el collar, la seva longitud és de 45 cms.

També aparegueren fragments d'ossos treballats corresponents probablement a punxons, amb la superfície finament estriada com a senyal indubtable de poliment.

L'estat en què trobarem les restes humanes no permet fer deduccions certes sobre l'orientació del cadàver dins la fossa (orientada de W. NW. a E. SE.), el nombre de sebollits, que creiem era d'ú, el sexe d'aquest (que pels detalls ossis conservats suposem masculí) i sobre la seva edat.

Atenent a la tipologia del mobiliari sepulcral, més que a la forma del sepulcre, l'enterrament de l'avenc del Rabassó té a Catalunya paral·lels ben coneguts que són, principalment, Sant Genís de Vilassar, Bigues i Santa Maria de Miralles i els descoberts més recentment de Caldes de Montbui, La Moguda i Montornés.

Per la relació que tenen amb el material dels sepulcres esmentats, atribuïts tots a l'eneolític inicial, creiem oportú donar compte en aquest mateix lloc d'unes troballes fetes no fa gaires anys en punts no llunyans de l'avenc del Rabassó, dins el terme del Pradell i a l'aire lliure, consistents en tres destrals de pedra polida, que posseïm. Una d'elles és un bonic exemplar de serpentina finament polida, de contorn triangular i secció oval que amida 150 mms. de llargada; les altres dues són petites destraletes de fibrolita molt ben polides, de contorn trapezoidal, aplanades, de 45 i 50 mms. de llargada. — SALVADOR VILASECA ANGUERA.

Cova de l'Aumediella (Benifallet)

Situació: L'Ebre, des de Tortosa fins a Tivenys i Xerta, passa per terres planes; però en entrar al terme de Benifallet (Coll de Som), el massís muntanyós dels ports de Beceit i Tortosa li barren el pas, i es veu obligat a passar encaixonat per estrets congostos que s'ha anat obrint en el transcurs del temps. Els afluents que desaigüen en aquest curs formen grans barrancs de fort pendent.

Un d'aquests és l'anomenat Barranc de Maho, que dista 3 quilòmetres del poble de Benifallet. Remuntant el barranc des de l'Ebre, a cosa d'un quilòmetre es bifurca amb un altre torrent que baixa de la part esquerra, on s'aixeca un penyalar que forma l'angle d'una gran cinglera, en mig de la qual hi ha enclavada la cova de l'Aumediella.

La Cova. — Es únicament accessible per una estreta boca que s'obre en mig de la cinglera, i s'hi puja per un fort pendent. En molts llocs ha calgut obrir forats a la roca per poder-la escalar. L'esmentada boca és de tan reduïdes dimensions que per força s'hi ha d'entrar ajegut, i en aquesta mateixa posició s'ha d'avançar per un corredor de 5 metres, passat el qual la cova s'eixampla considerablement, com també augmenta l'alçària formant una cambra molt irregular d'uns 8 metres.

A l'extrem d'aquesta cambra dues obertures posen en comunicació amb l'estància principal de la cova. Aquesta estància és de grans proporcions i forma una sola nau bastant espaiosa, trencada sovint per gran nombre de columnes estalactíiques que li donen un bell aspecte. Té una part il·luminada per un esvoranc obert a la cinglera a manera de finestral. Sota aquesta faixa de claror és on s'han trobat les restes arqueològiques. No molt lluny, brolla una font que deixa uns clots d'aigua permanents, fins en temps de molta sequedat. Prop d'aquests tolls, un forat en el sòl dona ingrés a una galeria inferior que, en forma de corredor s'endinsa per sota el nivell de la cova. És quasi circular i té dues entrades, que convergeixen prop del lloc d'accés.

Excavació. — D. Salvador Murall, diputat de la Mancomunitat de Catalunya coneixia des de la seva infància aquesta cavitat; però, abans de donar-ne coneixement, per estar-ne més segur, practicà una cata a la cambra gran, prop de l'entrada superior. Al principi no hi trobà res, perquè, essent molt prim el jaciment (situat sobre de tot), li passà desapercebut; però, com que el terreny fa pendent, al fons trobà qualques coses que l'afermaren en sa primera opinió.

Acompanyats del propi Sr. Murall, emprenguérem l'excavació en la mateixa cambra, obrint un solc que ens confirmà que el jaciment era molt prim i situat sobre de tot. Practicàrem petites